

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 6ης Σεπτεμβρίου 2012 *

«Κανονισμός (ΕΟΚ) 1612/68 — Οδηγία 2004/38/ΕΚ — Δικαίωμα μόνιμης διαμονής — Παροχή κοινωνικής ασφάλισης — Επιμέλεια τέκνου — Περίοδος διαμονής που διανύθηκε πριν από την προσχώρηση στην Ένωση του κράτους προελεύσεως»

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-147/11 και C-148/11,

με αντικείμενο αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Upper Tribunal (Administrative Appeals Chamber) (Ηνωμένο Βασίλειο) με αποφάσεις της 14ης Μαρτίου 2011, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 25 Μαρτίου 2011, στο πλαίσιο της διαδικασίας

Secretary of State for Work and Pensions

κατά

Lucja Czop (C-147/11),

Margita Punakova (C-148/11),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Κ. Lenaerts, πρόεδρο τμήματος, J. Malenovský, R. Silva de Lapuerta, T. von Danwitz (εισηγητή) και D. Šváby, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Cruz Villalón

γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 10ης Μαΐου 2012,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η L. Czop, εκπροσωπούμενη από την G. King, solicitor-advocate,
- η M. Punakova, εκπροσωπούμενη από την H. Mountfield, barrister,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την H. Walker, επικουρούμενη από τον C. Lewis, barrister,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

— η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Szpunar, καθώς και από τις D. Lutostańska και A. Siwek,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τη C. Tufvesson και τον M. Wilderspin,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 12 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33), και του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ L 158, σ. 77, και διορθωτικά ΕΕ 2004, L 229, σ. 35, ΕΕ 2005, L 197, σ. 34, και ΕΕ 2007, L 204, σ. 28).
- 2 Οι αιτήσεις υποβλήθηκαν στο πλαίσιο ένδικων διαφορών μεταξύ, αντιστοίχως, των L. Czop και M. Punakova και του Secretary of State for Work and Pensions με αντικείμενο την άρνηση του δεύτερου να χορηγήσει στις ενδιαφερόμενες εισοδηματική ενίσχυση («income support»).

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68 όριζε τα εξής:

«Τα τέκνα του υπηκόου Κράτους μέλους που απασχολείται ή έχει απασχοληθεί κατά το παρελθόν στην επικράτεια άλλου Κράτους μέλους γίνονται δεκτά στα μαθήματα γενικής εκπαίδευσης, μαθητείας και επαγγελματικής εκπαίδευσης υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους αυτού του Κράτους, εφ' όσον τα τέκνα αυτά διαμένουν στην επικράτειά του.

Τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν τις πρωτοβουλίες που επιτρέπουν στα τέκνα αυτά να παρακολουθήσουν τα ανωτέρω μαθήματα με τις καλύτερες δυνατές προϋποθέσεις.»

- 4 Ο κανονισμός 1612/68 καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε, κατά το έτος 2011, από τον κανονισμό (ΕΕ) 492/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, που αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Ένωσης (ΕΕ L 141, σ. 1). Το άρθρο 10 του δεύτερου κανονισμού επαναλαμβάνει τα προβλεπόμενα στο άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68.
- 5 Κατά την τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2004/38, «[ι]θαγένεια της Ένωσης θα πρέπει να είναι το θεμελιώδες καθεστώς των υπηκόων των κρατών μελών όταν ασκούν το δικαίωμά τους της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής. Επομένως, είναι αναγκαίο να κωδικοποιηθούν και να επανεξεταστούν οι

ισχύουσες κοινοτικές πράξεις που διέπουν χωριστά τους μισθωτούς, τους μη μισθωτούς, καθώς και τους φοιτητές και άλλα πρόσωπα άνευ επαγγέλματος, προκειμένου να απλοποιηθεί και να ενισχυθεί το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής όλων των πολιτών της Ένωσης».

- 6 Υπό τον τίτλο «Δικαίωμα διαμονής άνω των τριών μηνών», το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«1. Όλοι οι πολίτες της Ένωσης έχουν δικαίωμα διαμονής στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών, εφόσον:

- α) είναι μισθωτοί ή μη μισθωτοί στο κράτος μέλος υποδοχής, ή
- β) διαθέτουν επαρκείς πόρους για τον εαυτό τους και τα μέλη των οικογενειών τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν κατά τη διάρκεια της παραμονής τους το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, καθώς και πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενοείας στο κράτος μέλος υποδοχής ή [...]

[...]».

- 7 Το άρθρο 16 της εν λόγω οδηγίας, υπό τον τίτλο «Γενικός κανόνας για τους πολίτες της Ένωσης και τα μέλη των οικογενειών τους», ορίζει τα εξής:

«1. Οι πολίτες της Ένωσης οι οποίοι έχουν διαμείνει νομίμως για συνεχές χρονικό διάστημα πέντε ετών στο κράτος μέλος υποδοχής έχουν δικαίωμα μόνιμης διαμονής στην επικράτειά του. Το δικαίωμα αυτό δεν υπόκειται στους όρους που προβλέπονται στο κεφάλαιο III.

[...]»

Το νομικό πλαίσιο του Ηνωμένου Βασιλείου

- 8 Ο νόμος του 1992 περί εισφορών και παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως (Social Security Contributions and Benefits Act 1992) και η (γενική) κανονιστική ρύθμιση του 1987 περί εισοδηματικής ενισχύσεως [Income Support (General) Regulations 1987] αποτελούν το εφαρμοστέο επί των εισοδηματικών ενισχύσεων νομικό πλαίσιο.
- 9 Η εισοδηματική ενίσχυση είναι παροχή που χορηγείται ανάλογα με τα εισοδήματα σε διάφορες κατηγορίες προσώπων. Η καταβολή της παροχής εξαρτάται, μεταξύ άλλων προϋποθέσεων, και από την προϋπόθεση τα εισοδήματα του ενδιαφερομένου προσώπου να μην υπερβαίνουν ένα «ποσό αναφοράς», το οποίο μπορεί να οριστεί μηδενικό, πράγμα το οποίο σημαίνει στην πράξη ότι, στην περίπτωση αυτή, δεν χορηγείται καμία παροχή. Το εφαρμοστέο σε «αλλοδαπούς» ποσοστό είναι μηδέν.
- 10 Ο όρος «αλλοδαπός» ορίζεται στο άρθρο 21ΑΑ της (γενικής) κανονιστικής ρυθμίσεως του 1987 περί εισοδηματικής ενισχύσεως. Κατά το αιτούν δικαστήριο, οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται ως εξής:

«Οι αιτούντες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 21ΑΑ, παράγραφος 4, [της (γενικής) κανονιστικής ρυθμίσεως του 1987 περί εισοδηματικής ενισχύσεως] δεν θεωρούνται αλλοδαποί. Έχουν δικαίωμα διαμονής και δεν υποχρεούνται να έχουν τη συνήθη διαμονή τους [στο Ηνωμένο Βασίλειο, στις Αγγλονορμανδικές νήσους της Μάγχης, στη Νήσο του Μαν ή στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας].

Προκειμένου να έχουν δικαίωμα εισοδηματικής ενισχύσεως, όλα τα υπόλοιπα πρόσωπα πρέπει να έχουν τη συνήθη διαμονή τους [στο Ηνωμένο Βασίλειο, τις Αγγλονορμανδικές νήσους της Μάγχης, τη Νήσο του Μαν ή στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας] (άρθρο 21ΑΑ, παράγραφος 1, [της (γενικής) κανονιστικής ρυθμίσεως του 1987 περί εισοδηματικής ενισχύσεως]). Στην αντίθετη περίπτωση, πρόκειται για αλλοδαπούς, οι οποίοι δεν δικαιούνται εισοδηματική ενίσχυση.

Προκειμένου να έχουν τη συνήθη διαμονή τους [στο Ηνωμένο Βασίλειο, τις Αγγλονορμανδικές νήσους της Μάγχης, τη Νήσο του Μαν ή στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας], πρέπει να έχουν δικαίωμα διαμονής [αναλόγως της περιπτώσεως, στο Ηνωμένο Βασίλειο, τις Αγγλονορμανδικές νήσους της Μάγχης, τη Νήσο του Μαν ή στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας] (άρθρο 21ΑΑ, παράγραφος 2, [της (γενικής) κανονιστικής ρυθμίσεως του 1987 περί εισοδηματικής ενισχύσεως]). Στην αντίθετη περίπτωση, πρόκειται για αλλοδαπούς, οι οποίοι δεν δικαιούνται εισοδηματική ενίσχυση.

Εντούτοις, όσοι εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 21ΑΑ, παράγραφος 3, [της (γενικής) κανονιστικής ρυθμίσεως του 1987 περί εισοδηματικής ενισχύσεως] δεν έχουν δικαίωμα διαμονής και δεν μπορούν, συνεπώς, να έχουν τη συνήθη διαμονή τους [στο Ηνωμένο Βασίλειο, τις Αγγλονορμανδικές νήσους της Μάγχης, τη Νήσο του Μαν ή στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας]. Κατά συνέπεια, πρόκειται για αλλοδαπούς οι οποίοι και δεν δικαιούνται εισοδηματική ενίσχυση.»

Οι διαφορές της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

Η υπόθεση C-147/11

- 11 Η Πολωνή L. Czop έφθασε στο Ηνωμένο Βασίλειο το 2002 έχοντας θεώρηση λόγω σπουδών και στις 8 Δεκεμβρίου 2002 έλαβε άδεια διαμονής χωρίς δικαίωμα οικονομικής ενισχύσεως από το κράτος. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η συγκεκριμένη άδεια ανανεώθηκε στις 28 Απριλίου 2004, πράγμα που αμφισβητεί η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου. Η L. Czop ασκούσε μη μισθωτές δραστηριότητες από το 2003 έως τον Νοέμβριο του 2005. Τα τέσσερα τέκνα της, ο Lukasz Czop, γεννηθείς στην Πολωνία στις 25 Οκτωβρίου 1994, η Simon Michal Krzyzowski, γεννηθείσα στις 20 Σεπτεμβρίου 2003, η Kacper Krzyzowski, γεννηθείσα στις 9 Ιανουαρίου 2005, και ο Wiktor Mieczyslaw Krzyzowski, γεννηθείς στις 25 Μαρτίου 2006, κατοικούν μαζί της στο Ηνωμένο Βασίλειο. Τα τρία τελευταία τέκνα της, πατέρας των οποίων είναι ο M. Krzyzowski, γεννήθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ο Lukasz Czop μετέβη στο Ηνωμένο Βασίλειο, προκειμένου να ζήσει με τη μητέρα του, και φοιτά σε σχολείο από το 2006. Κανένα από τα τέκνα της L. Czop δεν φοίτησε σε σχολείο του Ηνωμένου Βασιλείου όσο αυτή ασκούσε μη μισθωτές δραστηριότητες μεταξύ των ετών 2003 και 2005.
- 12 Ο σύντροφος της L. Czop, M. Krzyzowski, επίσης Πολωνός πολίτης, ο οποίος όμως δεν είναι πατέρας του μεγαλύτερου τέκνου της L. Czop, ασκούσε μη μισθωτές δραστηριότητες από το 2002 έως το 2007. Το 2008 αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το Ηνωμένο Βασίλειο. Το 2010 επέστρεψε και συζεί πλέον με την L. Czop και τα τέκνα της στο Ηνωμένο Βασίλειο.
- 13 Η L. Czop υπέβαλε αίτηση χορηγήσεως εισοδηματικής ενισχύσεως στις 29 Μαΐου 2008, η οποία όμως απορρίφθηκε στις 20 Ιουνίου 2008. Άρχισε να ασκεί εκ νέου μη μισθωτές δραστηριότητες τον Σεπτέμβριο του 2008, κατά συνέπεια η υπόθεση αφορά αποκλειστικώς το διάστημα από τον Μάιο έως τον Σεπτέμβριο του 2008.
- 14 Το Secretary of State For Work and Pensions απέρριψε την αίτηση της L. Czop με το αιτιολογικό ότι ήταν «αλλοδαπή» λόγω του ότι δεν είχε τίτλο διαμονής, κατά την έννοια του άρθρου 21ΑΑ, παράγραφος 4, της (γενικής) κανονιστικής ρυθμίσεως του 1987 περί εισοδηματικής ενισχύσεως.

- 15 Το First-tier Tribunal έκανε δεκτή την προσφυγή της L. Czop, αποφαινόμενο ότι είχε δικαίωμα διαμονής, κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως. Ως εκ τούτου, η ενδιαφερομένη δεν έπρεπε να θεωρείται «αλλοδαπή» και, συνεπώς, δικαιούνταν εισοδηματική ενίσχυση.
- 16 Το Secretary of State For Work and Pensions άσκησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου έφεση κατά της απόφασής του First-tier Tribunal.
- 17 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Upper Tribunal (Administrative Appeals Chamber) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«[...] Όταν ασκείται προσφυγή από πρόσωπο το οποίο έχει την πολωνική ιθαγένεια,

- μετέβη στο Ηνωμένο Βασίλειο πριν την προσχώρηση της Πολωνίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση·
- εγκαταστάθηκε εκεί ως εργαζόμενος κατά την έννοια του άρθρου 49 ΣΛΕΕ [...]
- παρέμεινε [στο Ηνωμένο Βασίλειο] και συνέχισε να ασκεί μη μισθωτές δραστηριότητες μετά την ένταξη [του κράτους προελεύσεώς του στην Ένωση]·
- δεν ασκεί πλέον μη μισθωτές δραστηριότητες, και
- έχει την επιμέλεια τέκνου που γεννήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο και ενεγράφη στο εκπαιδευτικό σύστημα μετά την προσχώρηση [της Δημοκρατίας της Πολωνίας στην Ένωση] και αφότου το ίδιο έπαυσε να είναι ασκεί μη μισθωτές δραστηριότητες,

έχει το πρόσωπο αυτό δικαίωμα διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο για τον λόγο ότι (μεμονωμένως ή σωρευτικώς):

- τυγχάνει εφαρμογής ο κανονισμός 1612/68, σε συνδυασμό με τη συλλογιστική που ανέπτυξε το Δικαστήριο στις αποφάσεις της 17ης Σεπτεμβρίου 2002, C-413/99, Baumbast και R (Συλλογή 2002, σ. I-7091), της 23ης Φεβρουαρίου 2010, C-310/08, Ibrahim και Secretary of State for the Home Department (Συλλογή 2010, σ. I-1065), καθώς και της 23ης Φεβρουαρίου 2010, C-480/08, Teixeira (Συλλογή 2010, σ. I-1107)·
- υφίσταται γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης που εξομοιώνει τους μισθωτούς εργαζομένους με τους μη μισθωτούς·
- η μη αναγνώριση δικαιωμάτων του διαμονής στο πρόσωπο αυτό θα το εμπόδιζε ή θα το απέτρεπε από το να ασκήσει την ελευθερία εγκαταστάσεως;»

Η υπόθεση C-148/11

- 18 Η τσεχικής ιθαγένειας M. Punakova έφθασε στο Ηνωμένο Βασίλειο στις 3 Μαρτίου 2001 και εργάστηκε ως καθαρίστρια χωρίς μισθωτή σχέση εργασίας από τις 16 Νοεμβρίου 2007 έως τις 8 Σεπτεμβρίου 2008. Τα τρία τέκνα της γεννήθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο: ο Nikholas Buklierius την 1η Μαρτίου 2003, ο Andreos Buklierius στις 7 Ιουλίου 2004 και ο Lukas Buklierius την 21η Απριλίου 2007. Το πρωτότοκο τέκνο της ενεγράφη σε σχολείο μία εβδομάδα προτού η M. Punakova παύσει να ασκεί τη μη μισθωτή δραστηριότητά της.
- 19 Στις 15 Σεπτεμβρίου 2008, η M. Punakova υπέβαλε αίτηση για εισοδηματική ενίσχυση. Όπως και στην περίπτωση της L. Czop, η αίτηση αυτή απορρίφθηκε με το αιτιολογικό ότι η αιτούσα ήταν «αλλοδαπή». Το First-tier Tribunal έκανε δεκτή την προσφυγή της M. Punakova.

- 20 Το Secretary of State for Work and Pensions άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως του First-tier Tribunal ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.
- 21 Στο πλαίσιο αυτό, το Upper Tribunal (Administrative Appeals Chamber) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «[...] Όταν ασκείται προσφυγή από πρόσωπο το οποίο έχει την τσεχική ιθαγένεια,
- μετέβη στο Ηνωμένο Βασίλειο πριν την προσχώρηση της χώρας του στην Ευρωπαϊκή Ένωση·
 - παρέμεινε [στο Ηνωμένο Βασίλειο] μετά την προσχώρηση [της χώρας του στην Ένωση]·
 - ακολούθως, εγκαταστάθηκε εκεί ως μη μισθωτός εργαζόμενος κατά την έννοια του άρθρου 49 ΣΛΕΕ [...].
 - δεν ασκεί πλέον μη μισθωτές δραστηριότητες, και
 - έχει την επιμέλεια τέκνου που ενεγράφη στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα ενόσω ασκούσε το ίδιο μη μισθωτές δραστηριότητες,
- έχει το πρόσωπο αυτό δικαίωμα διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο για τον λόγο ότι:
- τυγχάνει εφαρμογής ο κανονισμός 1612/68, σε συνδυασμό με τη συλλογιστική που ανέπτυξε το Δικαστήριο στις [προπαρατεθείσες αποφάσεις Baumbast και R, Ibrahim και Secretary of State for the Home Department καθώς και Teixeira];
 - υφίσταται γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης που εξομοιώνει τους μισθωτούς εργαζομένους με τους μη μισθωτούς·
 - η μη αναγνώριση δικαιώματός του διαμονής θα το εμπόδιζε ή θα το απέτρεπε από το να ασκήσει την ελευθερία εγκαταστάσεως, ή
 - υπάρχει άλλη βάση προς τούτο;»
- 22 Με την από 31η Μαΐου 2011 διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου, οι υποθέσεις C-147/11 και C-148/11 ενώθηκαν προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας καθώς και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 23 Με τα ερωτήματά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί, κατ' ουσία, αν τα άτομα που βρίσκονται στην κατάσταση των L. Czop και M. Punakova έχουν, δυνάμει του δικαίου της Ένωσης, δικαίωμα διαμονής.
- 24 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στα ως άνω ερωτήματα, με τα οποία το αιτούν δικαστήριο ζήτησε να εξεταστεί αν τα άτομα αυτά δικαιούνται την επίμαχη εισοδηματική ενίσχυση, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68 απονέμει στα τέκνα του πολίτη κράτους μέλους που απασχολείται ή έχει απασχοληθεί στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους το δικαίωμα προσβάσεως στα μαθήματα γενικής εκπαίδευσεως, μαθητείας και επαγγελματικής εκπαίδευσεως υπό τους ίδιους όρους με τους πολίτες αυτού του κράτους, εφόσον τα τέκνα αυτά διαμένουν στην επικράτειά του (απόφαση Teixeira, προπαρατεθείσα, σκέψη 35).

- 25 Κατά τη νομολογία, το εν λόγω δικαίωμα προσβάσεως στην εκπαίδευση συνεπάγεται δικαίωμα διαμονής του τέκνου ενός νυν ή πρώην διακινούμενου εργαζομένου, όταν το τέκνο αυτό επιθυμεί να συνεχίσει να φοιτά στο κράτος μέλος υποδοχής, καθώς και αντίστοιχο δικαίωμα διαμονής του γονέα που έχει πράγματι την επιμέλεια του τέκνου αυτού (βλ. απόφαση *Teixeira*, προπαρατεθείσα, σκέψη 36).
- 26 Από τη νομολογία προκύπτει ακόμη ότι αρκεί το τέκνο που συνεχίζει να φοιτά στο κράτος μέλος υποδοχής να είναι εγκατεστημένο σε αυτό, ενόσω ένας από τους γονείς του ασκεί στο ίδιο κράτος το δικαίωμα διαμονής ως διακινούμενος εργαζόμενος. Το δικαίωμα του τέκνου να διαμείνει στο κράτος αυτό, προκειμένου να συνεχίσει εκεί τις σπουδές του, δυνάμει του άρθρου 12 του κανονισμού 1612/68, και, κατά συνέπεια, το δικαίωμα διαμονής του γονέα που έχει πράγματι την επιμέλεια του τέκνου αυτού δεν μπορούν επομένως να εξαρτώνται από την προϋπόθεση ένας εκ των γονέων του τέκνου να ασκούσε, κατά τον χρόνο που το τέκνο άρχισε να φοιτά, επαγγελματική δραστηριότητα ως διακινούμενος εργαζόμενος στο κράτος μέλος υποδοχής (απόφαση *Teixeira*, προπαρατεθείσα, σκέψη 74).
- 27 Όσον αφορά την M. Punakova, από τη σχηματισθείσα ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου δικογραφία προκύπτει ότι η ενδιαφερομένη έχει πράγματι την επιμέλεια του υιού της *Nikholas Buklierius*, ο οποίος είναι μαθητής από τον Σεπτέμβριο του 2008 και υιός του A. Buklierius, Λιθουανού υπηκόου, ο οποίος εργάστηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο ως μισθωτός εργαζόμενος τα έτη 2004, 2005 και 2008.
- 28 Όπως αναγνώρισε η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η M. Punakova, υπό την ιδιότητά της ως μητέρα τέκνου διακινούμενου εργαζομένου, την επιμέλεια του οποίου έχει πράγματι, απολαύει, κατά συνέπεια, δικαιώματος διαμονής, δυνάμει του άρθρου 12 του κανονισμού 1612/68.
- 29 Αντιθέτως, η L. Czop δεν μπορεί να αντλήσει δικαίωμα διαμονής μόνον εκ του γεγονότος ότι έχει πράγματι την επιμέλεια του υιού του *Lukasz Czop*, ο οποίος ενεγράφη στο εκπαιδευτικό σύστημα του Ηνωμένου Βασιλείου το 2006.
- 30 Ειδικότερα, ούτε ο πατέρας του *Lukasz Czop* ούτε η ίδια η L. Czop έχουν εργασθεί στο Ηνωμένο Βασίλειο ως μισθωτοί υπάλληλοι. Όπως προκύπτει από το σαφές και ακριβές γράμμα του άρθρου 12 του κανονισμού 1612/68, το οποίο κάνει λόγο για «τέκνα του υπηκόου κράτους μέλους που απασχολείται ή έχει απασχοληθεί κατά το παρελθόν», η διάταξη αυτή δεν τυγχάνει εφαρμογής στα τέκνα των μισθωτών εργαζομένων.
- 31 Η γραμματική ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως, βάσει της οποίας η σχετική πρόνοια αφορά αποκλειστικώς τους μισθωτούς, ενισχύεται, εξάλλου, τόσο από την όλη οικονομία του κανονισμού 1612/68, ο οποίος βασίζεται στο άρθρο 49 της Συνθήκης ΕΟΚ (κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 49 της Συνθήκης ΕΚ, νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 40 ΕΚ), όσο και από το γεγονός ότι το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68 δεν ενσωματώθηκε στην οδηγία 2004/38, αλλά στον κανονισμό 492/11 ο οποίος διέπει επίσης την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και βασίζεται στο άρθρο 46 ΣΛΕΕ, το οποίο αντιστοιχεί στο άρθρο 40 ΕΚ.
- 32 Επιπλέον, κατά πάγια νομολογία, τυχόν ερμηνεία διατάξεως του δικαίου της Ένωσης δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να καταστήσει άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας το σαφές και επακριβές γράμμα αυτής της διατάξεως (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 8ης Δεκεμβρίου 2005, C-220/03, ΕΚΤ κατά Γερμανίας, Συλλογή 2005, σ. I-10595, σκέψη 31, και της 26ης Οκτωβρίου 2006, C-199/05, Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Συλλογή 2006, σ. I-10485, σκέψη 42).
- 33 Εξ αυτού έπεται ότι το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68, το οποίο αφορά αποκλειστικώς μισθωτούς, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι τυγχάνει εφαρμογής και σε μη μισθωτούς.

- 34 Εντούτοις, επισημαίνεται ότι η L. Czop έχει, βάσει των πληροφοριών που προσκόμισε η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, δικαίωμα μόνιμης διαμονής δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38.
- 35 Πράγματι, όπως προκύπτει από τη νομολογία, οι περίοδοι διαμονής πολίτη τρίτου κράτους στην επικράτεια κράτους μέλους οι οποίες συμπληρώθηκαν πριν από την προσχώρηση του τρίτου αυτού κράτους στην Ένωση πρέπει, ελλείψει ειδικών διατάξεων στην πράξη προσχωρήσεως, να ληφθούν υπόψη για την απόκτηση του δικαιώματος μόνιμης διαμονής δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν πραγματοποιηθεί σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που διατυπώνονται στο άρθρο της 7, παράγραφος 1 (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, C-424/10 και C-425/10, Ziolkowski και Szeja, Συλλογή 2011, σ. I-14035, σκέψη 63).
- 36 Συναφώς, αφενός, δεν αμφισβητείται ότι η L. Czop είχε διαμείνει πριν τις 29 Μαΐου 2008, ημερομηνία κατά την οποία ζήτησε να της χορηγηθεί η εισοδηματική ενίσχυση, για διάστημα μεγαλύτερο των πέντε συναπτών ετών στο Ηνωμένο Βασίλειο.
- 37 Αφετέρου, βάσει των πληροφοριών που παρέσχε η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η L. Czop είχε διαμείνει προφανώς «νομίμως», κατά την έννοια του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, στο Ηνωμένο Βασίλειο.
- 38 Ειδικότερα, μολονότι δεν είχε ασκήσει μη μισθωτή δραστηριότητα κατά τη διάρκεια πέντε ετών στο Ηνωμένο Βασίλειο και, επομένως, δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/38, εντούτοις, πληρούσε, όπως υποστήριξε η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της εν λόγω οδηγίας.
- 39 Υπό τις περιστάσεις αυτές, παρέλκει η εξέταση του κατά πόσον η L. Czop έχει δικαίωμα διαμονής βάσει άλλης διατάξεως του δικαίου της Ένωσης.
- 40 Κατόπιν του συνόλου των προηγηθεισών σκέψεων, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι:
- το άρθρο 12 του κανονισμού 1612/68 έχει την έννοια ότι παρέχει σε πρόσωπο που έχει πράγματι την επιμέλεια τέκνου μισθωτού ή πρώην διακινούμενου εργαζομένου, το οποίο τέκνο θα συνεχίσει τις σπουδές του στο κράτος μέλος υποδοχής, δικαίωμα διαμονής στην επικράτεια του εν λόγω κράτους, ενώ το εν λόγω άρθρο δεν έχει την έννοια ότι παρέχει τέτοιου είδους δικαίωμα σε πρόσωπο που έχει πράγματι την επιμέλεια τέκνου μη μισθωτού εργαζομένου,
 - το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 έχει την έννοια ότι πολίτης της Ένωσης, υπήκοος κράτους μέλους το οποίο προσχώρησε πρόσφατα στην Ένωση, μπορεί να επικαλεστεί, δυνάμει της εν λόγω διατάξεως, δικαίωμα μόνιμης διαμονής, εφόσον έχει διαμείνει πλέον των πέντε συναπτών ετών στο κράτος μέλος υποδοχής, εκ των οποίων ορισμένα διαστήματα διανύθηκαν πριν την προσχώρηση του πρώτου από τα κράτη αυτά στην Ένωση, εφόσον η διαμονή πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 41 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 12 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας, έχει την έννοια ότι παρέχει σε πρόσωπο που έχει πράγματι την επιμέλεια τέκνου μισθωτού ή πρώην διακινούμενου εργαζομένου, το οποίο τέκνο θα συνεχίσει τις σπουδές του στο κράτος μέλος υποδοχής, δικαίωμα διαμονής στην επικράτεια του εν λόγω κράτους, ενώ το εν λόγω άρθρο δεν έχει την έννοια ότι παρέχει τέτοιου είδους δικαίωμα σε πρόσωπο που έχει πράγματι την επιμέλεια τέκνου μη μισθωτού εργαζομένου.

Το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ, έχει την έννοια ότι πολίτης της Ένωσης, υπήκοος κράτους μέλους το οποίο προσχώρησε πρόσφατα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μπορεί να επικαλεστεί, δυνάμει της εν λόγω διατάξεως, δικαίωμα μόνιμης διαμονής, εφόσον έχει διαμείνει πλέον των πέντε συναπτών ετών στο κράτος μέλος υποδοχής, εκ των οποίων ορισμένα διαστήματα διανύθηκαν πριν την προσχώρηση του πρώτου κράτους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εφόσον η διαμονή πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38.

(υπογράφes)